

POSTOJ K MATERSTVU A OTCOVSTVU V OBDOBÍ ADOLESCENCIE, MLADEJ A STREDNEJ DOSPELOSTI

MICHAELA HRABOVECKÁ

Abstrakt: Cieľom výskumu bolo zistiť postoje ľudí v období adolescencie, mladej a strednej dospelosti k materstvu a k otcovstvu. Bolo zisťované, či postoj k materstvu a postoj k otcovstvu je rozdielny v týchto obdobiach. Postoj k materstvu aj k otcovstvu bol meraný nami zostaveným dotazníkom na základe metódy sémantického diferenciálu. V dotazníku bola reprezentovaná iba hodnotiaca dimenzia, ktorá obsahovala 16 párov bipolárnych adjektív. Výskumnú vzorku tvorilo 120 respondentov, z čoho 40 reprezentovalo obdobie adolescencie, 40 obdobie mladej dospelosti a 40 obdobie strednej dospelosti.

Kľúčové slová: Postoj. Materstvo. Otcovstvo. Adolescencia. Mladá dospelosť. Stredná dospelosť.

Abstract: The objective of the research was to familiarize people with the attitudes in adolescence, young and middle adulthood to motherhood and fatherhood. We surveyed whether the attitude to motherhood and also to fatherhood position is different in these periods. Attitude to motherhood and fatherhood were measured with as compiled a questionnaire based on semantic differential method. In our questionnaire was only represented by the dimension of evaluation, which included 16 pairs of bipolar adjectives. The research sample consisted of 120 respondent, of which 40 represented the period of adolescence, 40 period of young and 40 of middle adulthood.

Key words: Attitude. Matherhood. Fatherhood. Adolescence. Young adulthood. Middle adulthood.

Úvod

Materská láska sa dlhú dobu považovala za inštinkt až sa zdalo, že materské správanie je súčasťou ženskej povahy, bez ohľadu na okolnosti, prostredie či dobu. Plodenie je pre ľudí prirodzené a preto aj veľa ľudí stotožňovalo fyziologický jav tehotenstva s materským správaním. Dnes už pojem materský inštinkt nahrádzame pojmom materská láska. Je to však veľmi krehký ľudský cit a preto nemožno tvrdiť, že je dokonalá a vpísaná v ženskej prirodzenosti. Matka je relatívna a trojrozmerná osoba, pretože je chápaná vo vzťahu k otcovi a dieťaťu, ale okrem toho je aj ženou so svojimi vlastnými pririami a túžbami (Badinter,1998).

1. Teoretické východiská

Podľa Jany Cvikovej (1994, in: Bednaříková, 2009) je materstvo biologický a sociálny vzťah ženy k jej dieťaťu alebo k inej osobe. Tým, že žena porodí, nemusí sa stať automaticky matkou. Materstvo je sociálny jav a súvisia s ním rôzne ideálne predstavy spoločnosti (Cviková, 1994). Materstvo má ráz intímnej a stále sa vyvíjajúcej skúsenosti ženy a jej okolia. Je do veľkej miery určované aj spoločnosťou. Materstvo nie je celkom totožné s rodením detí a so starostlivosťou o ne. Je vytvárané predpismi a podmienkami, v rámci ktorých sa uskutočňuje. Pre materstvo je typická preťaženosť a tiež nevyťaženosť. Preťažené sú tie matky, ktoré sú samé s dieťaťom, ďalej tie, ktoré sa snažia spojiť prácu so starostlivosťou o dieťa, a tiež matky, ktoré sa rozhodli venovať sa výlučne deťom a domácnosti. Na druhej strane je však nepretržité súžitie s deťmi aj stálym nevyťažovaním. Na opateru dieťaťa sú potrebné len jednostranné schopnosti, takže mnohé iné schopnosti a zručnosti, napríklad tie,

ktoré sú potrebné pre vykonávanie povolania, ostávajú nevyužitú (Richová, 1994, in: Bednaříková, 2009).

S materstvom je spojených veľa mýtov, ktorým žena musí čeliť, keď sa stáva matkou. Ide o mýty, ktoré sa týkajú toho, že matky majú prirodzenú schopnosť vychovávať deti, že matky sa na deti nehnevajú a nemajú voči nim agresívne pocity, že matky sa podriaďujú otcom, že matky svoje osobné potreby potlačia v prospech detí, že zamestnaná žena malých detí je krkavčia matka a veľa ďalších. Už samotný mýtus perfektnej matky je pre ženu zaťažujúci a uberá jej priestor, aby si vytvorila vlastný spôsob materstva. Mnohé ženy reagujú na prevládajúce predstavy kultúry a zvnútorňujú ich. Je nemožné splniť očakávania spoločnosti a z toho vznikajú u žien rôzne nepríjemné pocity. Rozšíreným mýtom je, že materstvo je pre ženu jediná správna cesta a jej prirodzená úloha. Materstvo a rodičovstvo môže byť pre množstvo žien a mužov zmyslom života, nie je to ale automaticky platné pre všetkých. Žena, ktorá sa rozhodne pre inú životnú dráhu, napríklad pre rozvíjanie kariéry bez materstva, sa ocitá pod kritickým tlakom okolia (Bednaříková, 2009). Ako problematické sa tiež javí stále pretrvávajúci mýtus, že materstvo je jediným a najsprávnejším poslaním každej ženy a ženy, ktoré sa snažia byť nielen dobrými matkami ale aj úspešné vo svojej práci, spoločnosť vníma ako karieristky, zanedbávajúce rodinu. Takisto sú negatívne vnímané aj ženy, ktoré kvôli svojej práci zverujú dieťa do opateru pestúny či starých rodičov, ako aj tie ženy, ktoré materstvo odkladajú na neskôr alebo mať deti ani nechcú. Matky tak musia čeliť tlaku spoločnosti, kedy na jednej strane majú plniť svoje materské povinnosti na úkor svojej profesie a na druhej strane spoločnosť stále preferuje ľudí úspešných, ambiciózných, samostatných, cieľavedomých a nezávislých. Zosúladenie rodinného života a profesijnej dráhy je pre ženy – matky každodenným zápasom i celoživotnou dilemou (Jeseková et al., 2008).

Je faktom, že veková hranica pôrodnosti vo svete, ale aj na Slovensku stúpa. Dôležitú úlohu tu zohráva spoločnosť, ktorá už v súčasnosti nevyvíja taký tlak na ženy, aby sa čo najrýchlejšie stali matkami. Súvisí to aj s ekonomickým zabezpečením partnerov a s možnosťou pripraviť sa na rodinný život. Prevláda názor, že je potrebné najprv sa finančne zabezpečiť a až potom si založiť rodinu. Ďalším významným faktorom je aj to, že ženy chcú pracovať na svojej kariére, dosiahnuť úspechy vo svojej práci a až potom sa naplno venovať rodine (Miklánková, 2007).

Otcovstvo je rodičovský vzťah medzi mužom a jeho potomkami a rozoznávame jeho biologickú a sociálnu stránku. Biologická stránka v sebe zahŕňa to, že sa otec zúčastňuje na vzniku nového jedinca, ktorý nesie jeho dediteľné vlastnosti. Sociálna stránka tak v sebe zahŕňa aj vzťahy morálne či právne a je zakotvená v psychike spoločnosti. Výsledky najnovších výskumov ukazujú, že otec je pri rozvíjaní osobnosti dieťaťa veľmi dôležitý (Chorvát, 1986). Otcovstvu sa v literatúre i vo výskume venuje stále ešte málo priestoru. Výsledky najnovších výskumov ukazujú, že otec je pri rozvíjaní osobnosti dieťaťa veľmi dôležitý. Otec rovnako ako matka si vytvára s dieťaťom silné puto a rodičia sa vzájomne dopĺňajú (Gruchalová, 2001). Od 70-tych rokov 20. storočia začíname registrovať zvýšený záujem o otcovstvo a úlohu otca pri výchove dieťaťa a tiež prechod od modelu tradičného otcovstva, v ktorom sa otec málo zapájal do výchovy detí a staral sa predovšetkým o ekonomické zabezpečenie rodiny, k modelu nového otcovstva, v ktorom je otec aktívny, angažovaný a zúčastnený. Obrazne povedané, otec sa vracia späť k rodine a hľadá si v nej svoje miesto. Je to zapríčinené rôznymi vplyvmi, a to nárast počtu zamestnaných matiek, tiež zmena vnímania rodičovských rolí, zmena vo vnímaní hodnoty dieťaťa a tiež tlak rôznych feministických a spoločenských hnutí za zrovnoprávnenie mužov a žien. V takomto modeli otcovstva sa tak otec aktívne podieľa na starostlivosti o dieťa, ale aj domácnosť, rovnako ako aj matka prispieva k ekonomickému zabezpečeniu rodiny (Šmídová, 2003, in: Mareš, Potočný, 2003). Veľmi dôležitú úlohu zohráva otec pri formovaní sebahodnotenia. Dôležitým

činiteľom je otec aj v oblasti citovej výchovy dieťaťa. Na citový vývoj dieťaťa totiž vplýva otec už len svojou prítomnosťou a na deti prenáša aj citové väzby k práci, kultúre a všeobecne k hodnotám. Otcovia stimulujú viac rozvoj nezávislosti detí a tiež ich kognitívny vývoj. Tiež sú ale vo vzťahu k deťom selektívnejší a viac času zvyknú tráviť so synom ako s dcérou. Otec je vo vzťahu k dieťaťu iný ako matka, čo je pre dieťa priaznivé, lebo sa mu otvárajú aj iné možnosti vidieť niečo iné (Badinter, 1999).

2. Cieľ výskumu a hypotézy

Cieľom výskumu je zistiť rozdiely v postoji k materstvu medzi obdobiami adolescencie, mladej a strednej dospelosti. Taktiež zistiť rozdiely v postoji k otcovstvu medzi obdobiami adolescencie, mladej a strednej dospelosti.

Formulovali sme nasledovné hypotézy:

Hypotéza H1.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k materstvu v období adolescencie, mladej a strednej dospelosti.

H1.1.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k materstvu medzi obdobiami adolescencie a mladej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období mladej dospelosti bude postoj k materstvu pozitívnejší.

H1.2.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k materstvu medzi obdobiami adolescencie a strednej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období strednej dospelosti bude postoj k materstvu pozitívnejší.

H1.3.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k materstvu medzi obdobiami mladej a strednej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období strednej dospelosti bude postoj k materstvu pozitívnejší.

Hypotéza H2.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k otcovstvu v období adolescencie, mladej a strednej dospelosti.

H2.1.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k otcovstvu medzi obdobiami adolescencie a mladej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období mladej dospelosti bude postoj k otcovstvu pozitívnejší.

H2.2.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k otcovstvu medzi obdobiami adolescencie a strednej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období strednej dospelosti bude postoj k otcovstvu pozitívnejší.

H2.3.: Predpokladáme štatisticky významný rozdiel v postoji k otcovstvu medzi obdobiami mladej a strednej dospelosti, pričom predpokladáme, že v období strednej dospelosti bude postoj k otcovstvu pozitívnejší.

3. Výskumná vzorka

Našu výskumnú vzorku tvorilo 120 osôb, z toho bolo 40 osôb v období adolescencie, 40 v období mladšej dospelosti a 40 v období strednej dospelosti. Z týchto 120 respondentov bolo 60 mužov a 60 žien. Priemerný vek respondentov bol 27,5 rokov, pričom priemerný vek adolescentov bol 17,3 rokov, priemerný vek u mladých dospelých bol 25,6 rokov a priemerný vek u stredne dospelých 39,7 rokov. Respondenti boli vyberaní príležitostným nenáhodným výberom.

4. Metóda

Na zber dát sme použili nami skonštruovaný postojový dotazník metódou sémantického diferenciálu. My sme pri konštrukcii nášho dotazníka vyberali len tie adjektíva, ktoré reprezentovali hodnotiacu dimenziu, keďže tá je najmohutnejšia a najviac vypovedá o pozitívnom, respektíve negatívnom vzťahu človeka k určitému objektu. Zistili sme reliabilitu nášho dotazníka merajúceho postoj k materstvu Crombachova $\alpha = ,906$. Pre dotazník merajúci postoj k otcovstvu sme zistili reliabilitu Crombachova $\alpha = ,934$

5. Výsledky

Tabuľka č. 1: Štatistické výsledky zisťovania rozdielov v postoji k materstvu v obdobiach adolescencia, mladá a stredná dospelosť

obdobie	N	Mean Rank	Chi-square	df	Sig.
adolescencia	40	50,45	17,96	2	,000 **
mladá dospelosť	40	52,10			
stredná dospelosť	40	78,95			

** p < ,01

Tabuľka č. 1 uvádza, že v závislej premennej postoj k materstvu bol zistený signifikantný rozdiel v obdobiach adolescencia, mladá a stredná dospelosť, na hladine významnosti $p < ,01$.

Tabuľka č. 2: Štatistické výsledky zisťovania rozdielov v postoji k materstvu v období adolescencie a strednej dospelosti

obdobie	N	Mean Rank	Sig.	U	Z
adolescencia	40	30,65	,000**	406,000	-3,951
stredná dospelosť	40	50,35			

** p < ,01

V Tabuľke č. 2 vidíme, že v závislej premennej postoj k materstvu nastal signifikantný rozdiel medzi obdobím adolescencie a strednou dospelosťou, na hladine významnosti $p < ,01$. Na základe porovnania priemerov vidíme, že postoj k materstvu je pozitívnejší v období strednej dospelosti než v období adolescencie.

Tabuľka č. 3: Štatistické výsledky zisťovania rozdielov v postoji k materstvu v období mladej a strednej dospelosti

obdobie	N	Mean Rank	Sig.	U	Z
mladá dospelosť	40	31,90	,001**	456,000	-3,505
stredná dospelosť	40	49,10			

** p < ,01

Tabuľka č. 3 nám ukazuje zistené signifikantné rozdiely v postoji k materstvu medzi mladou a strednou dospelosťou na hladine významnosti $p < ,01$. Porovnaním priemerov) sme zistili, že postoj k materstvu je pozitívnejší v období strednej než v období mladej dospelosti.

Tabuľka č. 4: Štatistické výsledky zisťovania rozdielov v postoji k otcovstvu v období adolescencie, mladej a strednej dospelosti

obdobie	N	Mean Rank	Chi-square	df	Sig.
adolescencia	40	53,45	5,134	2	0,047*
mladšia dospelosť	40	57,95			
stredná dospelosť	40	72,10			

*p < ,05

V Tabuľke č. 4 uvádzame, že v závislej premennej otcovstvo nastal štatisticky významný rozdiel medzi obdobiami adolescencia, mladá a stredná dospelosť, na hladine významnosti $p < ,05$.

Tabuľka č.5: Štatistické výsledky zisťovania rozdielov v postoji k otcovstvu v období adolescencie a strednej dospelosti

obdobie	N	Mean Rank	Sig.	U	Z
adolescencia	40	35,10	,033*	584,000	-2,126
stredná dospelosť	40	45,90			

*p< ,05

Tabuľka č. 5 nám ukazuje, že v závislej premennej otcovstvo nastal signifikantný rozdiel medzi obdobím adolescencie a strednej dospelosti, na hladine významnosti $p < ,05$. Porovnaním priemerov sme zistili, že postoj k otcovstvu je pozitívnejší v období strednej dospelosti.

Záver

Náš výskum bol zameraný na zisťovanie postoja k materstvu a postoja k otcovstvu v rôznych vekových obdobiach. Cieľom nášho výskumu bolo zistiť rozdiely v postoji k materstvu medzi obdobiami adolescencie, mladej a strednej dospelosti, tiež zistiť rozdiely v postoji k otcovstvu medzi obdobiami adolescencie, mladej a strednej dospelosti. Zistili sme rozdiely v postoji k materstvu medzi tromi vekovými obdobiami, a to medzi adolescenciou a strednou dospelosťou a medzi mladou a strednou dospelosťou, pričom v oboch prípadoch bol postoj k materstvu pozitívnejší v období strednej dospelosti. Zistili sme tiež rozdiel v postoji k otcovstvu, a to medzi adolescenciou a strednou dospelosťou, pričom v strednej dospelosti bol postoj k otcovstvu pozitívnejší.

Literatúra:

- BADINTER, Elisabeth. 1998. *Materská láska od 17. storočia po súčasnosť*. 1998. Bratislava: Aspekt, 277 s. ISBN 80-85549-04-2.
- BADINTER, Elisabeth. 1999. *XY. Identita muža*. 1999. Bratislava: Aspekt, 211 s. ISBN 80-85549-10-7.
- BEDNÁŘIKOVÁ, Hana. 2009. *Materstvo ako súčasť ženskej identity*. Dostupné na: <[http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom))>.
- CHORVÁT, František. 1986. *Byť dobrým otcom – povinnosť, či túžba*. 1986. Martin: Osveta, 190 s. ISBN 70-081-86.
- CVIKOVÁ, Jana. 1994. *Slovník: Materstvo/maternosť*. In *Aspekt*. ISSN 1336-099X, 1/1994, s. 42-47.
- GRUCHALOVÁ, Ludmila. 2001. *Otcovstvo, dar a poslanie*. 2001. Dolný Kubín: Zrno, 161 s. ISBN 80-967867-6-8.
- JESENKOVÁ, Adriana et al. 2008. *Matky samy sebou*. 2008. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 157 s. ISBN 978-80-89345-04-5.
- MAREŠ, Petr. POTOČNÝ, Tomáš. 2003. *Modernizace a česká rodina*. 2003. Brno: Barrister & Principal, 350 s. ISBN 80-86598-61-6.
- MIKLÁNKOVÁ, Eva. 2007. *Skoré verzus neskoré materstvo*. In *Sme ženy* [online]. 7/2007. Dostupné na: <<http://zena.sme.sk/c/3156657/skore-verzus-neskore-materstvo.html>>.

Kontakt na autorku:

Mgr. Michaela Hrabovecká,
Katedra psychológie
Filozofická fakulta Prešovská univerzita v Prešove
ul. 17. novembra č. 1, Prešov 080 78
E-mail:hrabovecka.m@gmail.com